

Prezidenta pienākumi un tiesības

Publicēts: 09.03.2021.

Latvijas Republikas Satversmē paredzētās Valsts prezidenta pilnvaras

Valsts prezidents reprezentē valsti starptautiski, ieceļ Latvijas, kā arī pieņem citu valstu diplomātiskos priekšstāvjus. Viņš izpilda Saeimas lēmumus par starptautisku līgumu ratificēšanu (Latvijas Republikas Satversmes 41. pants).

Valsts prezidents ir valsts bruņotā spēka augstākais vadonis. Kara laikam viņš ieceļ virspavēlnieku (Latvijas Republikas Satversmes 42. pants).

Valsts prezidents uz Saeimas lēmuma pamata pasludina karu (Latvijas Republikas Satversmes 43. pants).

Valsts prezidentam ir tiesības spert visus nepieciešamos militārās aizsardzības soļus, ja kāda cita valsts Latvijai pieteikusi karu vai ienaidnieks uzbrūk Latvijas robežām. Līdz ar to Valsts prezidents nekavējoties sasauk Saeimu, kura lemj par kara pasludināšanu un uzsākšanu (Latvijas Republikas Satversmes 44. pants).

Valsts prezidentam ir tiesība apžēlot noziedzniekus, par kuriem tiesas spriedums stājies likumīgā spēkā. Šo tiesību izmantošanas apjomu un kārtību nosaka īpašs likums. Amnestiju dod Saeima (Latvijas Republikas Satversmes 45. pants).

Valsts prezidentam ir tiesības sasaukt un vadīt ārkārtējās Ministru kabineta sēdes, noteicot tām dienas kārtību (Latvijas Republikas Satversmes 46. pants).

Valsts prezidents, kā arī Ministru prezidents vai ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu var prasīt, lai Saeimas prezidijs sasauk Saeimas sēdi (Latvijas Republikas Satversmes 20. pants).

Valsts prezidentam, 10 Saeimas locekļiem, Ministru prezidentam vai ministram pieprasot, Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu klātesošo deputātu balsu vairākumu var nolemt noturēt aizklātu sēdi (Latvijas Republikas Satversmes 22. pants).

Valsts prezidentam ir tiesības ierosināt Saeimas atlaišanu. Pēc tam izdarāma tautas nobalsošana. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse balsotāju izsakās par Saeimas atlaišanu, tad Saeima uzskatāma par atlaistu un izsludināmas jaunas vēlēšanas, kam jānotiek ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atlaišanas (Latvijas Republikas Satversmes 48. pants).

Ja Saeima ir atlaista vai atsaukta, tad Saeimas locekļu pilnvaras tomēr paliek spēkā līdz jaunievēljamās Saeimas sanākšanai, bet līdzšinējā Saeima var sanākt uz sēdēm tikai tad, ja Valsts prezidents to sasauk. Šādām Saeimas sēdēm dienas kārtību noteic Valsts prezidents. Ne agrāk kā vienu mēnesi un ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atsaukšanas jānotiek jaunām vēlēšanām (Latvijas Republikas Satversmes 49. pants).

Valsts prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes. Visiem Valsts prezidenta rīkojumiem ir jābūt līdzparakstītiem no Ministru prezidenta vai attiecīgā ministra, kuri līdz ar to uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem, izņemot rīkojumu par Saeimas atlaišanu (Latvijas Republikas Satversmes 48. pants) un par Ministru prezidenta kandidāta aicināšanu (Latvijas Republikas Satversmes 56. pants).

Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Valsts prezidents (Latvijas Republikas Satversmes 56. pants).

Valsts prezidenta pilnvaras likumdošanas jomā

Valsts prezidentam ir likuma ierosināšanas tiesība (Latvijas Republikas Satversmes 47. pants).

Valsts prezidents izsludina Saeimā pieņemtos likumus ne agrāk kā 10. un ne vēlāk kā 21. dienā pēc to pieņemšanas. Likums stājas spēkā 14 dienu laikā pēc izsludināšanas, ja likumā nav noteikts cits termiņš (Latvijas Republikas Satversmes 69. pants).

10 dienu laikā, skaitot no likuma pieņemšanas Saeimā, Valsts prezidents motivētā rakstā Saeimas priekšsēdētājam var prasīt likuma otrreizēju caurlūkošanu. Ja Saeima likumu negroza, tad Valsts prezidents otrreiz ierunas nevar celt (Latvijas Republikas Satversmes 71. pants).

Valsts prezidentam ir tiesības apturēt likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem. Viņam likuma publicēšana ir jāaptur, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu. Šīs tiesības Valsts prezidents vai viena trešā daļa Saeimas locekļu var izlietot 10 dienu laikā, skaitot no likuma pieņemšanas Saeimā. Šādā kārtā apturētais likums nododams tautas nobalsošanai, ja to pieprasa ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju. Ja augšminēto divu mēnešu laikā šāds pieprasījums neienāk, tad pēc šī laika likums ir publicējams. Tautas nobalsošana tomēr nenotiek, ja Saeima vēlreiz balso par šo likumu un ja par tā pieņemšanu izsakās ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no visiem deputātiem (Latvijas Republikas Satversmes 72. pants).

Ja Saeima ar ne mazāk kā divu trešdaļu balsu vairākumu pieņem likuma steidzamību, tad Valsts prezidents nevar prasīt šāda likuma otrreizēju caurlūkošanu, to nevar nodot tautas nobalsošanai, un tas ir izsludināms ne vēlāk kā trešā dienā pēc tam, kad prezidents pieņemto likumu saņēmis (Latvijas Republikas Satversmes 75. pants).

Ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, ko prezidents nodod Saeimai (Latvijas Republikas Satversmes 78. pants).

Valsts prezidenta kompetence citos Latvijas Republikas tiesību aktos

Satversmes 45. pantā noteiktas Valsts prezidenta ekskluzīvās tiesības apžēlot noziedzniekus. Šo tiesību izmantošanas apjomu un kārtību nosaka Satversmei pakārtots likums – "Apžēlošanas likums".

Ievērojot Satversmē noteiktos vispārējos principus, Valsts prezidenta pienākumi un tiesības noteikti arī citos likumos, kuri Satversmē īpaši nav atrunāti, proti:

Likums par tiesu varu – Valsts prezidenta pienākums pieņemt tiesneša zvērestu (68. panta 2. daļa);

Valsts drošības iestāžu likums – Valsts prezidents vada Nacionālo drošības padomi;

Likums par valsts noslēpumu – par Valsts prezidenta tiesībām saņemt valsts noslēpumu saturošu informāciju, kā arī nosaka, kāda informācija attiecībā uz valsts augstākajām amatpersonām uzskatāma par valsts noslēpumu;

Nacionālo bruņoto spēku likums – pēc Valsts prezidenta priekšlikuma Saeima apstiprina amatā, kā arī atbrīvo no amata Nacionālo bruņoto spēku komandieri (14. pants);

Diplomātiskā un konsulārā dienesta likums – ārkārtējos un pilnvarotos vēstniekus un pastāvīgos pārstāvjus ieceļ un atlaiž no amata Valsts prezidents pēc ārlietu ministra un Saeimas Ārlietu komisijas kopēja saskaņota priekšlikuma (10. pants);

Likums "Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu" – precizē Satversmē noteiktās normas un Valsts prezidenta lomu šajā procesā;

"Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums" – precizē Satversmē noteiktās normas un Valsts prezidenta lomu šajā likumdošanas procesā;

Militārā dienesta likums – Valsts prezidents pēc aizsardzības ministra ieteikuma, ja karavīra atbilstību likumā noteiktajām prasībām ir izvērtējusi Augstākā atestācijas komisija, piešķir virsnieku dienesta pakāpes (32. panta otrās daļas 1. punkts); Valsts prezidents atņem karavīram dienesta pakāpi tad, ja viņš ir notiesāts par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu (34. pants); Valsts prezidents ir tiesīgs atvaļināt augstāko virsnieku no aktīvā dienesta miera laikā (44. pants).

Nacionālās drošības likums – Valsts prezidents veic Nacionālo bruņoto spēku augstākā vadoņa pienākumus; vada Nacionālās drošības padomi; ieceļ Nacionālo bruņoto spēku virspavēlnieku kara laikam; izveido Valsts prezidenta militāro padomi; iesaka apstiprināšanai Saeimā Nacionālo bruņoto spēku komandieri; ierosina Saeimai izlemšanai jautājumu par kara pasludināšanu un uzsākšanu (8. panta pirmā daļa); Valsts prezidentam ir tiesības pēc sava pieprasījuma saņemt valsts institūciju un iestāžu rīcībā esošo informāciju, ievērojot likumā paredzētos informācijas izmantošanas noteikumus (8. panta otrā daļa); Valsts prezidents ir Nacionālās drošības padomes loceklis (19. pants); Valsts prezidents sasauca Nacionālās drošības padomes sēdes (21. pants); Valstij pieteikta kara vai militāra iebrukuma gadījumā Valsts prezidents nekavējoties rīkojas saskaņā ar Valsts aizsardzības plāna noteikumiem, izdod pavēles un rīkojumus Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, valsts, pašvaldību institūcijām un valsts iedzīvotājiem, sasauca Saeimu lēmuma pieņemšanai par kara pasludināšanu un uzsākšanu, ieceļ Nacionālo bruņoto spēku virspavēlnieku (24. panta pirmā daļa); ja Valsts prezidents konstatē, ka Saeima nevar sanākt, lai pieņemtu lēmumu par kara pasludināšanu, viņš virspavēlnieka funkcijas pilnā apjomā uzdod pildīt Nacionālo bruņoto spēku komandierim (24. panta otrā daļa);

Valsts prezidenta kompetence valsts apbalvojumu piešķiršanas jomā ir noteikta Valsts apbalvojumu likumā (spēkā esošs kopš 2004. gada 7. aprīļa).

Likumā “Par Valsts prezidenta darbības nodrošināšanu” noteikts, ka:

uz Valsts prezidentu attiecas tie paši interešu konflikta ierobežojumi, kas noteikti likumā pārējām valsts amatpersonām (13. pants);

persona, kura bijusi ievēlēta par Valsts prezidentu, pēc amata atstāšanas nedrīkst stāties citu valstu militārajā vai speciālajā dienestā (14. pants);

Valsts prezidenta dokumentu pārvaldību pārzina Valsts prezidenta kanceleja, kas kārtoti ar Valsts prezidenta darbību saistītās lietas. Valsts prezidenta kanceleja ir juridiska persona, un tai ir zīmogs ar lielā valsts ģerboņa attēlu.

<https://www.president.lv/lv/prezidenta-pienakumi-un-tiesibas>